

**Д. С. Мартишин
А. І. Богданенко
Є. О. Романенко**

ТЕОЛОГІЯ, ВІРА І ЖИТТЯ
Є. М. БУЛГАКОВА,
М. О. БЕРДЯЄВА,
Є. Л. ФРАНКА

Київ
2022

Рецензенти:

Ян Шафін, протоієрей (prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.), доктор теології, професор (Словаччина)

П. В. Бочков, священник, доктор богословських наук (Папський богословський факультет у Вроцлаві, Польща), кандидат юридичних наук

Г. О. Рибальченко, архімандрит, доктор теології, доктор філософії (Православний богословський факультет Пряшівського університету у Пряшеві, Словацька Республіка)

Мартишин Д. С., Богданенко А. І., Романенко Є. О.

Теологія, віра і життя С. М. Булгакова, М. О. Бердяєва, С. Л. Франка. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 108 с.

ISBN 978-617-520-181-7

Наведено біографії, основні філософські і богословські ідеї С. М. Булгакова, М. О. Бердяєва і С. Л. Франка. Проаналізовано етапи розвитку руської релігійної філософської та соціальної думки з урахуванням специфіки та зв'язку філософії з християнською теологією. Розглянуто у світлі християнської істини, як релігійні мислителі осмислювали багатогранні процеси політики, економіки, соціальні та духовні інтереси людства. В умовах глобальних криз XXI ст. творчий спадок богословів і філософів стає доволі запитаним сучасною наукою.

Для широкої читацької аудиторії, яку цікавлять питання діалогу Церкви, держави, науки і релігії.

© Д. С. Мартишин,
А. І. Богданенко,
Є. О. Романенко, 2022
© Видавництво Ліра-К, 2022

ISBN 978-617-520-181-7

*“Православ’я є Христовою Церквою
на землі. Христова Церква не є
інституцією, вона є новим
життям із Христом і у Христі,
через Святого Духа”.*

Протоієрей Сергій Булгаков

Науково-богословський підхід до філософського спадку протоієрея Сергія Булгакова (1871–1944), М. О. Бердяєва (1874–1948) і С. Л. Франка (1877–1950) допоможе краще зрозуміти та оцінити соціальне вчення Православної Церкви. Відомо, що до сфери наукових зацікавлень богословів та релігійних мислителів входили богословські, філософські та культурологічні питання. Їхньому перу належать фундаментальні праці, що вплинули на розвиток не лише філософії, але й сучасної християнської богословської соціальної думки християнства.

Видатні священнослужителі, богослови, філософи, визнані світовою науковою спільнотою, прагнули до вичерпного розкриття вищих метафізичних основ людського буття, гносеології, есхатології, філософії, політики, етики та історії християнства. Російська релігійна філософія, що

істотно вплинула на становлення й розвиток сучасної філософської та богословської думки, являє собою складне багатогранне явище і водночас теоретико-практичне знання, що вбирає в себе філософію, етику, онтологію, релігійну свідомість, духовний досвід і релігійну діяльність людства. Російська релігійна філософія осмислює себе як релігійна за наявності християнського богослов'я, але паралельно вона володіє більшим скептицизмом, критицизмом та авторським індивідуалізмом, що робить її в наші дні особливо запитаною та актуальною за доби дискусій та пошуку шляхів суспільного розвитку країн пострадянського простору. Проблеми церковної просвіти у контексті християнської філософії історії не повністю досліджені¹, не всі концептуальні питання осягнення історії інтегровані в контекст історичної та богословської науки, тому нам видається актуальним звернення до російської релігійно-філософської думки ХХ століття.

Отже, перейдемо до життя і теології протоієрея Сергія Булгакова. Майбутній видатний релігійний мислитель, богослов,

м. Лівни. Вулиця Соборна

м. Лівни. Вулиця Красная

**Місто Лівни Орловської губернії
(Росія)**

**Цар Иван IV Грозный
(1530–1584)**

**Священик Павло Флоренський
(1882–1937)**

**Святитель Феофан Затворник
(1815–1894)**

соціолог, економіст, протоієрей Сергій Миколайович Булгаков народився 16 липня 1871 року в місті Лівни Орловської губернії в родині сільського священика, рід якого, на думку дослідників, сходив до епохи правління царя Івана Грозного². С. М. Половинкин зазначав, що відомий священик Павло Флоренський вважав Булгакова внучатим племінником святого Феодана Затворника, попри, що були сумніви з цього приводу з боку самого Булгакова³.

Освіту С. М. Булгаков отримав у Лівенському духовному училищі, по закінченню якого він вступив до Орловської духовної семінарії. Як і численні студенти духовних закладів того часу Булгаков втрачає релігійну віру, піддається скепсису, сумнівам, пориває з церквою, іде з семінарії та вступає до Єлецької гімназії. Потім, у 1890–1894-х роках, навчається на юридичному факультеті Московського університету, де спеціалізується у галузі соціології, історії економічної теорії та політекономії. Глибоко вивчаючи історію християнства, соціальної думки Церкви, співставляючи християнське вчення про

суспільство з марксизмом та іншими секулярними теоріями, Булгаков переконується у неспроможності атеїстичної думки щодо пізнання людини і знову повертається до релігійного осмислення людського буття.

Мислитель роздумував: “Філософування, як і будь-яка творчість вимагає від людини відваги: вона має пуститися берега та відійти у невідоме плавання, результат не є небезпечним, вона може не повернутися на берег, загубитися, а то й загинути у хвилях. Але лише так подорож обіцяє якісь відкриття. Свобода філософування, як і будь-яка свобода, має в собі певний ризик, але у свободі й полягає її царська гідність”⁴. Важливо зазначити, що філософія не служниця богослов’я і не раба, так вважав сам Булгаков, а цінна співробітниця. Філософія, як уточнював мислитель, може перейняти на себе апологетичні й просвітницькі функції: “Істинна філософія є все ж таки “поживою богів”, і будь-який утилітаризм, хоча б і найбільш високий, суперечить її свободі й гідності”. Шлях навернення до християнської віри, релігійної філософії

Поділ, 1902 р.

Гора Щекавиця, ХІХ ст.

Місто Київ

Політехнічний Інститут Імператора Олександра II

Київський політехнічний інститут